

Verðaldar stöðan.

Av N. A. Eidesgaard.

(Framhald.)

Ov langt er her at greiða frá, hvussu Danzig við og við fekk reint nazistiskt stýri og fólkasambandið týnt. 1937 flugu nazistar tveir trijungar meiriluta við valgini og broyttu «forfatningina». Allir politiskir flokkar úttan nazistaflokkurin blivu tileinkisgjörður, og Landdagurin hevur ongan týðning meira. Tað er regingin — í Danzig kallað senatid —, sum hevur kallað senatid —, sum hevur kallað senatid —, og í henni er statsministerin, Greiser. Flokksleiðari og eginligur forari er Forster. Longu í februar 1938 kunnugjordi hann, at nú hevði Berlin yvirtikið kontrollin við Danzig uttanríkispolitikki.

Hetta var fyrsta brot á Polens rættindi í Danzig. Seinri, síðan flokjan er vorðin «akutt», eru fleiri hend. Ífylgja sáttmála kann eingin floti ella militær verða í Danzig, eingir skansar og ongar ammunisjonsfabrikkir byggjast har uttan loyvi fólkasambandsins. Fyrr vóru Polakkarnir illa hýrdir um hesar treytir um hesar treytir og flugu fólkasambandið til at broyta nakað í teim. Men nú hava nazistarnir í Danzig hersett býin. Hetta hevur longu elvt mikið stríð og kann seinri verða nóg mikil orsök fyri Polen at «grípa inn».

Eitt annað er tollspurningurin. Tað er eginliga her, nazistarnir hava gjørt álöp. Teir nýta máttan at «dríva» polskar tollembætismenn burtur við og við. Fyri stuttum góðu teir teimum stult og greitt orða um at hvørva. Men tá Polen yvirráta harðliga mótmælti hesum (Týskarar siga í ultimats formi), so varð kunnugjort, at tað var misskiljing, alt bendir á, at í stríðnum um tollspurningin millum Polen og Danzig er mesti vandi fyri kríggi.

Danzig var frá byrjan slavisk og longu seinast í 10. árhundraði kend sum múgvandi handilsborg. Í 1308 var hon í fyrsta sinn tikin av Týskarum. Og síðani hevur hon verið 261 ár undir týskum valdi og 382 ár undir polskum.

II.

Samráðingarnar millum statsministara Greiser og Polens umboðsmenn í Danzig, Chodacki, brustu, sum kunnugt er.

Enn er ógjorligt at siga, hvussu Danzig-spurningurin kemur at verða. Eftir týsk-italsku samráðingarnar í Saltzburg kann væntast ákoyrsla frá týskari síðu. Tað er hildið, at Hitler skal hava skjótan enda á Danzig-trætuni Tónin í týsku blóðnum er eisini vorðin meira hótandi.

Í seinastu tíðini er nakað hent, sum kann broyta mongum. Í London og París spekulera nú yvir, um ikki Týskland ætla at lata Danzig-spurningin hvíla og í staðin royna eitt framstígt Sudureysteuropa. Og mangt bendir til slíka ætlan. Hvat so annars Týskland ætla við

Danzig, so er tað vorðið varðugt. Eftir Forsters og Hitlers samrøðu hendi einki, uttan at polskir tollembætismenn vóru settir aftur í embætti sín. Orsøkin til Týsklands varðsömu stöðu skuldi so verið ótti fyri Englands og Fraklands fastleika við Polen.

Stórlondini meina, at hetta er aftur orsøkin til, at Týskland roynir at finna sær møguleikar fyri at gera framstígt í Sudureyst-Europa. Ætlunin skal so vera tann at fáa Ungarn undir Týsklands «kontrol» og gera Jugoslavien og Bulgarien til álitandi partnarar í aksini Rom—Berlin (hetta er deilivís hent, Jugoslavien kundi varla nakað annað, umkringt sum hetta land er av Týsklandi og Ítalíu). Kemur so náðugvin Ungarn undir týskt vald, so vil Bulgarien eisini — viljandi ella óviljandi — fara í sama leypin.

Fordeilir Týsklands við einum tilfelli framstígt eru týðuligir. Fyri tað fyrsta vil Polen verða innikleimt og tess mark móti Ungarn vil so koma undir týskt vald. Og tá Týskland leggur Ungarn undir seg, vil tað rykkja beint inn í Romania, har Týskland í vár gjordi mikið fyri at sikra sær valdið.

Ein mikil forfeilir við hesi ætlan — sædd við Týsklands eygum — er, at eingin av hesum statum er við í fransk-britiska garanti-systeminum. Ongland og Frankaríki eru soleiðis ikki bundin við at hjálpa hesum londum, um her bendir nakað. Og loks vónar Týskland at kunna sikra sær kontrollin við hesum londum uttan at seta stór verk í gongd bara við at taka tey innanfrá og við at gera sterkt press á tey uttanfrá. Í seinastuni er ein ágrýtin agitatión gjord í Ungarn og eisini í Romania. Og noktast kann ikki, at hon virkar; tí Ungarn hevur onga móstandskraft móti nazistanna socialt lagdari agitatión.

Ungarns sociala system er óbroytt frá langt inn í fyrsta árhundrað. Tað er stórgóða og stórgóðseigaranna land. Og í fjør varð kunnugt, at stórgóðsini hava síðan kríggjð ókt sín akurlut frá 21,4 til 28 percent, smábrúkaraluturin minkaður frá 66 til 55 percent, og talið á jarðleysum landarbeiðarum ókt 37,4 til 40,1 percent. Tí er tað einki undur, um kravið frá jarðleysum bóndum og landarbeiðarum er viktugasta sociala problem í Ungarn. Politiska stýrið eftir uppreistin varð heldur ikki reint demokratiskt, atkveðisrætturin minkaður, og í landsbygdum var hann ikki loyvdur. Industriarbeiðarar og stórir luti embætismanna livdu í ringum korum.

Nazistanna makttoka í Týsklandi leiddi til tess, at eisini í Ungarn varð stovnaður nazistiskum flokkur, sum skjótt fekk viðvind. Men fyrst tá Týskland tók Eysturriki og seinri legði

Tjekkoslovakíð undir seg, bleiv spurningurin um nazisthylgjuna og stöðuna til Týsklands eitt álvarslig innaríkis og uttanríkis politiskt problem fyri Ungarn. Tá — og seinri við tóku Slovakiens — fekk Ungarn felags mark við stórtýska ríkið og harvið týska herin beint á kroppin. Samtíðis er tað sterkt økonomiskt bundið av Týsklandi; hálfur Ungarns handlið bæði út- og innfluttningur er við Týskland. Ungarn tók tí ta stöðu at liva í miklum vinarlagi við Týskland og aksamaktirnar. Av hesum fekk tað vissar forfeilir. Ungarn var jú mikið minkað eftir verðaldarkríggjð, og tess uttanríkispolitikkur hevur gingið leið eftir ynskinum um at fáa sínar taftu landslutir aftur. Og eftir Münchensamkomulaginum í fjør fekk tað stórar lutir av Slovakiens, og í mars í ár tók tað alt Karpatukraíne. Sum prógv fyri vinskapiinum til aksamaktirnar fór tað í vár í antikomminternpaktina.

Men um Ungarn soleiðis roynir seg í vinskapiinum politikki við Týsklandi, so vildi tað ikki vita av nokrum týskum kontrolli av uttanríkispolitikki sínum. Tað royndi her at halda seg óbundnið.

Men tó var vandi innaríkis av nazistunum, sum gjarna vildu lata Ungarn verða ein lut av aksini, at teir kundu fáa maktina. Henda vanda royndu teir at umganga við at taka vandin úr seglum nazistanna við sjálvir at útína nakað av tí, sum nazistarnir agiteraðu fyri. Hetta er bakgrunnurin fyri teim ræðuligu jodakógum, sum við og við eru útintar. Serliga var tað regingin Imredy, sum útinti henda politikk. Imredys program var millum annað tvungin arbeiðsætasta, skaltareformar og fram fyri alt jodareformurin. Men Imredy fall í februar í vár. Lutvis ræddust fólk umfatandi reformplanir, og lutvis bleiv politikkur hansara meir og meir nazistiskur. Eftir hann kom umboðmaður stórgóðseigaranna — greivin Teleki. Hesin kunn-

gjordi, at hann vildi fylgja Imredys programi, men týðingurin av, at hann varð statsministeri, var tó tann, at Ungarn vildi royna at verja seg móti nazistvandanum bæði innan- og uttanríkis politiskt. Við valini í summar vísti tað seg tó, at nazistflokkurin gjordi stórt framstígt. Uggadur av úrslitunum hevur hann ókt sína agitasjón serliga seinastu vikurnar. At hetta nívir regeringsfólkið í Ungarn, frættist týðuliga hadani.

At Týskland virkar fyri at fáa sær meira ávirkan í Ungarn, sæst týðuliga: samkoma ungarska uttanríkisministara Csaky og Ribbentrops, ítalska uttanríkisministara Cianos samkoma við Ribbentrop og Hitler. Hetta kann benda á mangt, men møgult mest á framstígt Sudureystur yvir, sum her er greitt frá.

«Times» helt eisini nýliga, at best var at rokna við hesum møguleika. Harfyri nýtist tað ikki at týða, at Týskland ikki eisini ætla at gera eitt framstígt Danzigspurninginum; tað kann væl hugsast, at Týskland ikki eftir báðum hesum linjunum og roynir seg við framstígt á báðum stöðum samtíðis.

(Meira.)

Lánigrunnur.

Í bókini frá vinnulivsnevndini stendur m. a.: «Í Lagtingssamlingin 1938 har Spørgsmalet om Kreditforeningslaan paa Færøerne paany været til Behandling paa Foranledning af et af Arbejderforeningen «Fremtiden» i Vaag indbragt Andragende.»

Í greinini í Socialinum nr. 34 í ár stendur skrivað, at ymisk onnur felag hava vent sær til vinnulivsnevndina viðvíkjandi sama máli, meðan einki nevntist í greinini um tað, at Vágbingur hava havt nakað við málið at gera. Eg veit, at okkara blaðstjórnar ikki hava ætlað at gera Vágbingum slíkan órátt, og loyvi eg mær tessvegna at rætla

henda feitin aftur.

Ein maður er enn, ið eigur at nevast í sambandi við hetta mál, og tað er harra Husted Andersen, landsrættarsakforari.

Hann greiddi mær frá lógini um statslån til húsbýggjing og at henda lógin endaði við teim ofta nýttu orðum: «Denne Lov gælder ikke for Færøerne». Eftir samráðing við harra Husted Andersen var tað, at hesi orð komu inn í nevndaráliðið: «Finansiering af Byggeri gennem Kreditforeningslaan vil ikke være nok, men for at få Byggeriet fremmet, bør der skaffes Udvej for Optagelse af 2. Prioritetslaan eventuelt ved Oprettelse af en særlig Statsobligation — i Lighed med, hvad der har været Tilfælde i det øvrige Kongerige.»

Tað er gleðligt, at hetta týðningarmikla mál nú tykist at verða framt, og vinnulivsnevndin og ríkisstýrið eiga stóra tøkk fyri tað. Men lat okkum ikki gloyma, at arbeiðsmannafelagið í Vági hevur barst fyri at fáa málið framt.

J. H. Danbjørg.

„Smiril.“

Vegna ketulreinsan siglur m/b «Vidanes» í «Smiriles» rutu í døgnum 4.—7. september.

M/b «Kvike» ger rutuna fyri m/b «Vidanes» norðanfyrir týsdagin 5. september og Sudur-aftur til Havnar miðvikudagin 6.

Tórshavn, 30. august 1939.

Administratør.



Íslandsferðin

við

T. B.s boltliði.

(Framhald.)

Við nokur av heimsins størstu náttúrundrum og „turistatraktiónum“.

Sum áður sagt vóru Ísland-ingar ovurlíðir. Boltspælarnir — tey ymsu boltfelagini í Reykjavík — matir menn, ríkisstjórnin eins og býarstjórnin, allir kappadust um at heiða okkum sum frændir og vinir og veita okkum stórsta blíðskap. Útferðir vóru gjordar og veitslur

vóru hildnar fyri okkum. Soleiðis vóru vit í boði býarstjórnarinnar úti hjá Gullfossi, Geysuri, teimum heitu keldunum við Reykir, har vit eisini høvdu høvi til at siggja stórar flotur av gróðurhúsum. Óðilig strekki at koyra! Ein andrast, at eitt so fámenn fólk sum íslenska tjóðin skal hava orkað í so stuttari tíð, sum her er talan um, at hava gjørt so stórar vegalondir. Tíma eftir tíma, ja heilar dagar kann ein fara

koyrandi uttan slisni á vegastrekkjunum.

Úttan at taka morgunmatin við kemur tú onga leið. Vit vóru tí tíðliga á morgni á fóttum. Tveir stórir ferðafólkabilar stóðu til reiðar. Harra hagfroingur fulltrúi býarstýrisins Bjørn Bjørnsson beyð okkum 16 og nokrum øðrum Føroyingum, ið eisini vóru á vitjunnarferð í Íslandi, eins og K. R. spælarnum og fleiri vælkomnar til atferðar.

Ein herlig ferð!

Útlitið! Yvir bítt velduga landið við kavataktum jøklum og fjøllum í sjónarringinum — ein av sonnum stórar ljómandi sjón! Eitt salt ævintýr á einum sölbjartum heitum summardegi sum nú, tá vit óku yvir viddirnar!

Hann má siggjast, fyri at ein